

Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar, SOU 2026:13

Utredare: Vice chefsåklagare Hans Harding

Uppdraget

Överväga och, oavsett ställningstagande i sak, lämna förslag som innebär att det införs ett särskilt straffansvar för deltagande i, och samröre med, en kriminell sammanslutning

Lämna nödvändiga författningsförslag

Bakgrund

Uppdraget bygger på 2023 års fri- och rättighetskommitténs förslag att begränsa den grundlagsskyddade föreningsfriheten i förhållande till kriminella sammanslutningar (SOU 2025:2)

Regeringens förslag till begränsningsändamål i 2 kap. 24 § andra stycket 1 regeringsformen i prop. 2025/26:78 – ”Föreningsfriheten får begränsas endast när det gäller sammanslutningar

1. som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk vinning eller annan otillbörlig fördel,”

Utredningsarbetet

7 möten med 8 experter

Samråd med företrädare för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket, Tullverket, Brottsförebyggande rådet och Barnombudsmannen

Information om lagstiftningen i andra länder

Utformningen av straffansvaret för deltagande i och samröre med en terroristorganisation

Utredningsdelarna

Samhällsproblemet

Beskrivning av kriminella sammanslutningar och organiserad brottslighet

Aktörerna som ingår i den kriminella miljön och aktörernas ageranden

Nationellt och internationellt samarbete mot organiserad brottslighet

Behovet av ny lagstiftning

Det finns ett tydligt och starkt behov av att införa ett straffansvar för deltagande i och samröre med en kriminell sammanslutning

Ett förbud mot kriminella sammanslutningar bedöms inte effektivt att införa

Utformningen av den nya lagstiftningen

En definition av kriminell sammanslutning

En bestämmelse som straffbelägger deltagande i en kriminell sammanslutning

En bestämmelse som straffbelägger samröre med en kriminell sammanslutning

Definition av en kriminell sammanslutning

Med en *kriminell sammanslutning* avses en sammanslutning av fler än två personer som begår eller på annat sätt medverkar till allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk vinning eller annan otillbörlig fördel eller som gör sig skyldiga till försök, förberedelse eller stämpling till sådan brottslighet

fortsättning Definition av en kriminell sammanslutning

Begreppen ekonomisk vinning eller annan otillbörlig fördel

Sammanslutningens organisering och struktur

Krav på samarbete mellan fler än två personer

Krav på allvarlig brottslighet

Deltagandebrottet

För *deltagande i en kriminell sammanslutning* döms den som deltar i en kriminell sammanslutning på ett sätt som är ägnat att främja, stärka eller understödja den kriminella sammanslutningens allvarliga brottslighet.

Straffet är fängelse i högst fyra år.

Om brottet är grovt, döms till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har haft en central roll inom den kriminella sammanslutningen, om gärningen har varit ägnad att påtagligt bidra till den kriminella sammanslutningens förmåga att begå allvarlig brottslighet eller om gärningen på annat sätt har varit av särskilt farlig art. Har gärningsmannen lett den kriminella sammanslutningen döms i stället till fängelse på viss tid, lägst två och högst arton år, eller på livstid.

fortsättning Deltagandebrottet

Gärningen utgör inte brott om den är ringa eller om den med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

Försök till brottet deltagande i en kriminell sammanslutning (normalgrad och grovt brott) kriminaliseras.

Deltagandebrottets innebörd, vilka personer kan delta?
Särskilt om rekrytering

Samröresbrottet

För *samröre med en kriminell sammanslutning* döms, om gärningen är ägnad att främja, stärka eller understödja en kriminell sammanslutnings allvarliga brottslighet, den som (såvida det inte är fråga om ett deltagandebrott)

1. för den kriminella sammanslutningen tar befattning med vapen, ammunition, brandfarliga eller explosiva varor, narkotika, transportmedel, betalningsmedel eller teknisk utrustning,
2. upplåter bostad, lokal, mark eller förråd med avsikt att detta ska användas av den kriminella sammanslutningen,

fortsättning Samröresbrottet

- 3. lämnar juridisk ,ekonomisk eller teknisk rådgivning med avsikt att informationen ska användas i samband med den kriminella sammanslutningens brottsliga verksamhet, eller
- 4. lämnar annat liknande stöd till den kriminella sammanslutningen.

Straffet är fängelse i högst fyra år.

Om brottet är grovt döms till fängelse i lägst ett år och sex månader och högst sju år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har ingått som ett led i en brottslig verksamhet som har bedrivits i en större omfattning eller om brottet på annat sätt har varit av särskilt farlig art.

fortsättning Samröresbrottet

Gärningen utgör inte brott om den är ringa eller om den med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

Försök till brottet samröre med en kriminell sammanslutning (normalgrad och grovt brott) kriminaliseras.

Samröresbrottets omfattning

Övrigt

Förhållandet till annan strafflagstiftning

Bestämmelsernas placering i lagstiftningen – förslag att bestämmelserna placeras i 16 kap. brottsbalken (Om brott mot allmän ordning)

Användning av hemliga tvångsmedel

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, postkontroll och hemlig dataavläsning (inte rumsavlyssningsuppgifter) ska kunna användas i en förundersökning och i en s.k. § 31-utredning (för barn under 15 år) vid misstanke om de nya brotten.

Innebär förslag på tillägg av de nya brotten i 27 kap. 18 a § andra stycket 10 rättegångsbalken och 36 f § andra stycket 5 lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2027 (förutsätter att begränsningsändamålet i 2 kap. 24 § andra stycket 1 regeringsformen har trätt i kraft)

Inga särskilda övergångsbestämmelser krävs

Ekonomiska konsekvenser

Uppskattning: ca 1 000 ärenden hos de brottsbekämpande myndigheterna/år, ca 600 mål/år i tingsrätt med omkring 800 tilltalade, ca 700 dömda till fängelse ca 6 månader (villkorlig frigivning efter 4 månader)/år

Leder till ökade kostnader för främst Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Sveriges Domstolar och Kriminalvården – behöver finansieras med anslag i statsbudgeten årligen, från den 1 januari 2028

Polismyndigheten – mellan 130 och 310 miljoner kronor

Åklagarmyndigheten – 50 miljoner kronor

Sveriges Domstolar – 20 miljoner kronor

Kriminalvården – 336 miljoner kronor

Rättsliga biträden (offentliga försvarare) – 26 miljoner kronor

Andra – positiva – konsekvenser

Allvarlig/organiserad brottslighet kan förhindras – besparingar för staten, kommuner och regioner samt en positiv effekt för enskilda, företag och samhället i övrigt

Positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet – rekrytering och annat stöd till de kriminella sammanslutningarna kan förväntas minska

Positiva effekter för det straffrättsliga samarbetet med andra länder